

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Małgorzata Bulkowska¹

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut
Badawczy w Warszawie

Polski handel produktami rolno-spożywczymi z Chinami

The Importance of China in Polish Trade in Agri-food Products

Synopsis. Celem artykułu jest przedstawienie zmian we wzajemnym handlu produktami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską i Chinami oraz identyfikacja głównych szans i zagrożeń dla rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego do Chin. W artykule wykorzystano dane pochodzące z bazy Głównego Urzędu Statystycznego, WITS-Comtrade oraz Eurostat-Comext. Analiza obejmuje wartość i strukturę towarową wzajemnego handlu produktami rolno-spożywczymi oraz wskaźniki stopnia dopasowania polskiego eksportu rolno-spożywczego do popytu importowego Chin. Wyniki badań wskazują, że polski handel produktami rolno-spożywczymi z Chinami cechuje stały deficyt, a eksport produktów rolno-spożywczych z Polski do Chin koncentruje się na kilku grupach produktów. Sprzedaż polskiej żywności na rynku chińskim euro w 2019 r. osiągnęła rekordową wartość 207 mln., stanowiło to jednak zaledwie 0,7% eksportu rolno-spożywczego ogółem. Wybuch pandemii COVID-19 spowodował dodatkowe utrudnienia logistyczne, wzrost kosztów produkcji i transportu, co bezpośrednio przełożyło się na niższą opłacalność i spadek eksportu w kolejnych dwóch latach.

Słowa kluczowe: handel zagraniczny, produkty rolno-spożywcze, Inicjatywa Pasa i Szlaku, pandemia COVID-19, Polska, Chiny

Abstract. The aim of the article is to present changes in the bilateral trade in agri-food products between Poland and China, and to identify the main opportunities and threats to the development of Polish agri-food exports to this market. The article is based on data received from the Central Statistical Office, WITS-Comtrade and Eurostat-Comext databases. The analysis covers the value and commodity structure of bilateral trade in agri-food products as well as indicators of the degree of adjustment of Polish agri-food exports to China's import demand. The research results indicate that Polish trade in agri-food products with China is characterized by a constant deficit, and the export of agri-food products from Poland to China focuses on several groups of products. Sales of Polish food on the Chinese market reached a record value of EUR 207 million in 2019, but it constituted only 0.7% of the total Polish agri-food exports. The outbreak of the COVID-19 pandemic caused additional logistical difficulties, increased production and transport costs, which directly translated into lower profitability and a decrease in exports in the next two years.

Key words: foreign trade, agri-food products, Belt and Road Initiative, COVID-19 pandemic, Poland, China

JEL Classification: F10, F13 F14, F15

¹ dr, Zakład Ekonomiki Agrobiznesu i Biogospodarki IERiGŻ – PIB, Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa; małgorzata.bulkowska@ierigz.waw.pl; <https://orcid.org/0000-002-6673-7414>

Wprowadzenie

Chiny to najludniejsze państwo świata o populacji przekraczającej 1,4 mld osób oraz druga największa gospodarka na świecie². Szybki wzrost gospodarczy Chin doprowadził do trwałego wzrostu dochodów konsumentów oraz popytu na przetworzoną żywność wyższej jakości (Jarosz-Angowska, 2022). Wielkość rynku chińskiego oraz rosnące uzależnienie od importowanej żywności uczyniło je kluczowym graczem na światowym rynku. Również w Polsce Chiny postrzegane są za jeden z najbardziej perspektywicznych, choć bardzo trudnych do zdobycia rynków zbytu. W 2012 r. uruchomiono program „Go China”, który miał zachęcić polskich przedsiębiorców do ekspansji na rynku chińskim. Nadzieje na zwiększenie polskiego eksportu na rynek chiński oraz poprawę jego struktury asortymentowej wiązano m.in. z rozwojem Nowego Jedwabnego Szlaku łączącego Chiny z Europą Zachodnią, na trasie którego Polska ma strategiczne położenie (Wang, Pawlak, 2019).

Wybuch pandemii COVID-19 pod koniec 2019 r. doprowadził do wstrząsu gospodarczego w Chinach, jak i w całej gospodarce światowej, co skutkowało perturbacjami w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi oraz zaburzyło globalne łańcuchy dostaw. Inwazja Rosji na Ukrainę spowodowała dalsze poważne zakłócenia w światowym handlu rolno-spożywczym. W warunkach szybko zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, w tym rosnących kosztów produkcji oraz transportu, możliwości ekspansji polskich producentów żywności na rynek chiński zostały ograniczone.

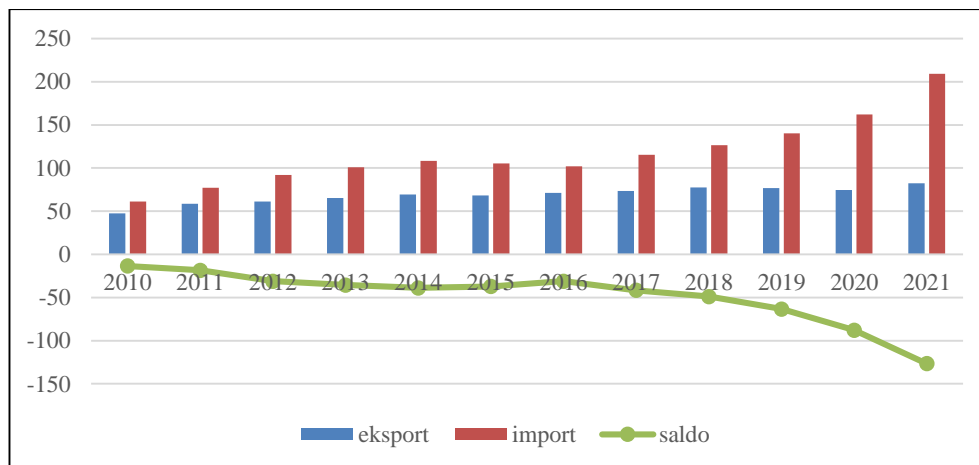
W artykule przedstawiono znaczenie Chin w światowym – w tym unijnym – handlu produktami rolno-spożywczymi, przeanalizowano wartość i strukturę towarową polskiego handlu produktami rolno-spożywczymi w latach 2010-2021, obliczono wskaźniki stopnia dopasowania (komplementarności) polskiego, a także unijnego eksportu rolno-spożywczego do popytu importowego Chin oraz dokonano identyfikacji głównych szans i zagrożeń w dalszym jego rozwoju. W analizie wykorzystano dane pochodzące z bazy Głównego Urzędu Statystycznego, WITS-Comtrade oraz Eurostat-Comext. Do produktów rolno-spożywczych zaliczono działy 01-24 według klasyfikacji HS.

Znaczenie Chin w światowym handlu produktami rolno-spożywczymi

Chiny należą do najważniejszych graczy w światowym handlu produktami rolno-spożywczymi. Są nie tylko największym importerem żywności na świecie ale też czwartym za Unią Europejską (UE-27), Stanami Zjednoczonymi oraz Brazylią jej eksporterem. W 2021 r. wartość eksportu rolno-spożywczego Chin wyniosła 82,5 mld USD, co stanowiło 5,5% światowego eksportu rolno-spożywczego, natomiast importu – 209,0 mld USD (13,7%). W ostatniej dekadzie systematycznie pogarszało się saldo obrotów produktami rolno-spożywczymi Chin, w szczególności szybki wzrost deficytu był notowany po 2018 r. (rys. 1). W 2021 r. jego wartość wyniosła 126,6 mld USD, co czyniło Chiny największym importerem netto żywności na świecie. Brak bezpieczeństwa żywnościowego w Chinach

² Największą gospodarką świata są Stany Zjednoczone. W 2021 r. wartość PKB Chin wyniosła 17,7 bln USD, natomiast USA – 23,0 bln USD. Populacja Chin licząca 1,4 mld stanowi ok. 18% ludności świata (World Bank, 2022).

pogłębiają m.in. ograniczone zasoby ziem uprawnych, niedobór wody oraz degradacja środowiska naturalnego (Marinelli, 2020). Ponadto tempo wzrostu chińskiego eksportu rolnego było przeważnie wolniejsze niż globalne tempo wzrostu eksportu rolnego. W rezultacie siła konkurencyjna Chiny w międzynarodowym handlu rolno-spożywczym zmniejszyły się (Jarosz-Angowska, 2022).

Rys. 1. Handel rolno-spożywczy Chin w latach 2004-2021, w mld USD

Fig. 1. China's agri-food trade in 2004-2021, billion USD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WITS-Comtrade.

W 2021 r. Chiny sprowadzały zza granicy przede wszystkim nasiona soi, wołowinę, wieprzowinę, kukurydzę, owoce świeże, skorupiaki oraz przetwory z mąki i zbóż dla niemowląt (tab. 1). W ostatnich latach zaobserwowano wzrost importu zbóż (kukurydzy, jęczmienia, ziaren sorgo), ale także margaryny oraz alkoholu etylowego. Wśród eksportowanych przez Chiny produktów dominowały z kolei filety oraz konserwy rybne, koncentraty białkowe, owoce i orzechy przetworzone lub zakonserwowane oraz karma dla zwierząt domowych.

Rosnący import żywności to głównie efekt rosnącej zamożności społeczeństwa chińskiego, z czym związana jest zmiana diety, w tym włączanie produktów pochodzenia zwierzęcego, które tradycyjnie nie były spożywane np. nabiał (Ambroziak, Bułkowska, 2022). Zwiększone zapotrzebowanie na importowane mięso spowodował dodatkowo wirus ASF (ang. African Swine Fever), który zdziesiątkował pogłowie trzody chlewnej w Chinach. W wyniku efektu substytucji wzrósł popyt na wołowinę i mięso drobiowe wśród społeczeństwa chińskiego (Zhou, 2022). Do większego popytu na niektóre produkty przyczyniła się także pandemia COVID-19. Należały do nich przede wszystkim produkty zbożowe, co było wynikiem wzmocnionych zapasów produktów o dłuższym terminie przydatności do spożycia, ale także m.in. na alkohol etylowy wykorzystywany do produkcji preparatów do dezynfekcji. Obecnie nie wiadomo na ile wywołana kryzysem dywersyfikacja w kierunku innych produktów, w tym mięsnych, będzie kontynuowana w dłuższej perspektywie. Jednakże ze względu na postępujące zmiany w modelu konsumpcji, rosnący poziom dochodów i idący za nim wzrost siły nabywczej można się spodziewać

postępującej standaryzacji konsumpcji wśród społeczeństwa chińskiego w kierunku modelu zachodniego (Zhou, 2022).

Tabela 1. Główne grupy importowanych przez Chiny produktów rolno-spożywczych

Table 1. The main groups of China's imported agri-food products

Kod HS	Nazwa	2019	2020	2021	2019	2020	2021
		mln USD			%		
Produkty rolno-spożywcze ogółem		140 250	162 302	209 034	100,0	100,0	100,0
1201	Nasiona soi	35 342	39 546	53 528	25,2	24,4	25,6
0202	Mięso z bydła, zamrożone	7 928	9 771	11 890	5,7	6,0	5,7
0203	Mięso ze świń	4 509	11 878	9 887	3,2	7,3	4,7
1005	Kukurydza	1 061	2 481	8 023	0,8	1,5	3,8
0810	Owoce świeże	3 154	4 120	6 407	2,2	2,5	3,1
1511	Olej palmowy	4 109	4 124	5 946	2,9	2,5	2,8
0306	Skorupiaki	6 050	4 986	5 605	4,3	3,1	2,7
1901	Przetwory spożywcze z mąki i kasz (dla niemowląt)	5 844	5 899	5 201	4,2	3,6	2,5
0402	Mleko i śmietana, w proszku	3 180	3 330	4 665	2,3	2,1	2,2
2106	Pozostałe przetwory spożywcze	3 146	3 856	4 092	2,2	2,4	2,0
1003	Jęczmień	1 561	1 880	3 556	1,1	1,2	1,7
0207	Mięso drobiowe	2 013	3 500	3 513	1,4	2,2	1,7
0303	Ryby zamrożone	4 935	3 919	3 508	3,5	2,4	1,7
1001	Pszenica]	901	2 262	3 039	0,6	1,4	1,5
1007	Ziarno sorgo	192	1 156	3 028	0,1	0,7	1,4
Razem		83 924	102 707	131 889	59,8	63,3	63,1

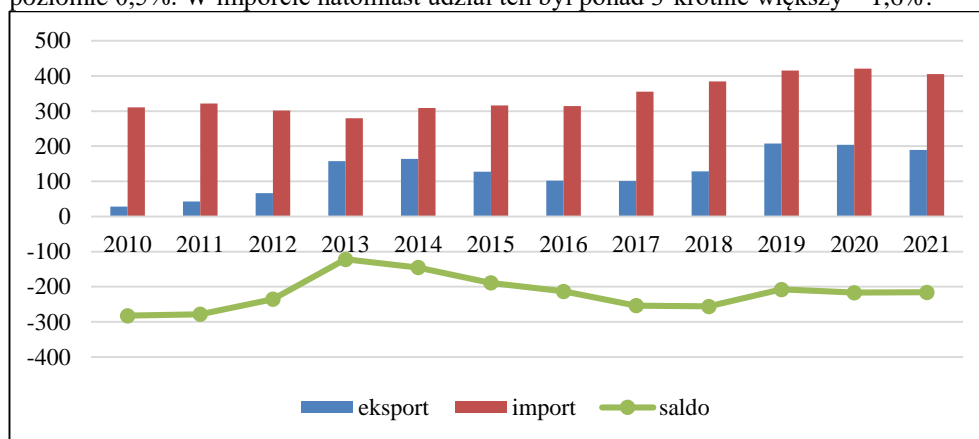
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WITS-Comtrade.

Głównym eksporterem produktów rolno-spożywczych na rynek chiński była Brazylia (21,1%), następnie Stany Zjednoczone (17,5%), Unia Europejska (11,0%), Tajlandia (5,6%) oraz Nowa Zelandia (5,2%). Z kolei najczęściej żywności z Chin sprowadzały: Hongkong (12,8%), Japonia (12,3%), Unia Europejska (10,4%), Stany Zjednoczone (8,8%) i Wietnam (6,5%). Unia Europejska należy do jednego z głównych partnerów handlowych Chin, mimo to udział Państwa Środka w unijnym eksporcie rolno-spożywczym w 2021 r. wyniósł zaledwie 2,9%, a w imporcie – 1,4%. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę wyłącznie eksport pozaunijny wskaźniki te wynosiły odpowiednio: 8,4% oraz 4,6%, co czyniło Chiny trzecim największym odbiorcą produktów żywnościowych z UE spośród krajów pozaunijnych za Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi oraz jednym z większych rynków zaopatrzenia w te produkty. Do największych unijnych eksporterów produktów rolno-spożywczych do Chin należała natomiast Francja, Hiszpania oraz Holandia. Polska z 1,2% udziałem zajmowała dopiero 9. pozycję wśród krajów unijnych pod względem wielkości sprzedaży produktów rolno-spożywczych na rynku chińskim.

Znaczenie Polski w unijnym imporcie rolno-spożywczym z Chin było wyraźnie większe – 6,2%, co plasowało ją na 6. pozycji.

Wartość i struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi z Chinami

Polski handel produktami rolno-spożywczymi z Chinami cechuje trwale ujemne saldo obrotów handlowych (rys. 2). W 2021 r. wartość polskiego eksportu rolno-spożywczego do Chin wyniosła 189,7 mln euro i była blisko o połowę mniejsza od wartości importu (405,5 mln euro). W efekcie ujemne saldo obrotów handlowych z Chinami ukształtowało się na poziomie 215,7 mln euro. Znaczenie Chin w polskim handlu rolno-spożywczym jest stosunkowo niewielkie. W 2021 r. udział Chin w polskim eksporcie ukształtował się na poziomie 0,5%. W imporcie natomiast udział ten był ponad 3-krotnie większy – 1,6%.

Rys 2. Polski handel produktami rolno-spożywczymi z Chinami (mln euro)

Fig. 2. Polish trade in agri-food products with China (million euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Od początku drugiej dekady XXI wieku obserwowany był wzrost polskiego eksportu rolno-spożywczego do Chin. Skokowy wzrost jego wartości miał miejsce w 2013 r. i był on spowodowany otwarciem się tamtejszego rynku na polską wieprzowinę (Bułkowska, 2021). Jednakże już rok później, po tym jak w 2014 r. wykryto w Polsce pierwsze przypadki ASF, Chiny zakazały całkowicie importu tego rodzaju mięsa, co bezpośrednio przełożyło się na znaczący spadek polskiego eksportu w 2015 r. (rys. 2). Odwrócenie trendu nastąpiło w 2018 r. w wyniku otwarcia rynku na polskie mięso drobiowe³. Rosła również sprzedaż polskich produktów mleczarskich na rynku chińskim dzięki sukcesywnemu rozszerzaniu listy polskich zakładów mleczarskich dopuszczonych do eksportu (Główny... 2022). W konsekwencji polski eksport rolno-spożywczy do Chin osiągnął w 2019 r. rekordową wartość 207,2 mln euro i był o ponad 30% większy niż w

³ Polska już wcześniej eksportowała drób do Chin, ale wysyłki zostały przerwane z powodu pojawienia się w Polsce w 2016 r. grypy ptaków.

2013 r. W kolejnych latach obserwuje się tendencję spadkową. W 2021 r. sprzedaż polskiej żywności na rynku chińskim była o 6,9% niższa niż w roku poprzednim.

W ostatnich trzech latach import utrzymywał się na relatywnie wysokim poziomie, co w dużym stopniu przyczyniało się do pogłębienia polsko-chińskiego deficytu w handlu żywnością. Dane handlowe za 2021 r wskazują na niewielki spadek wartości dostaw tych produktów z Chin (o 2,4%) w porównaniu do 2020 r., a w efekcie wzrost ujemnego salda o blisko 2% w porównaniu do roku poprzedniego.

Polska eksportowała do Chin głównie produkty mleczarskie – ich udział w 2021 r. wyniósł aż 62,1%. Duże znaczenie miały również przetwory ze zbóż i pieczywo cukiernicze (13,6%), a także cukry i wyroby cukiernicze (6,5%) – tab. 2. Wśród eksportowanych przez Polskę do Chin produktów mleczarskich od 2021 r. największe znaczenie miało mleko i śmietana w płynie, duże znaczenie w sprzedaży na rynku chińskim miała również serwatka w proszku. W dziale obejmującym przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze (HS 19), dominujące znaczenie w polskim eksporcie do Chin miały przetwory spożywcze dla niemowląt, natomiast w przypadku działów HS 17 laktoza i syropu laktozowy.

Tabela 2. Struktura towarowa polskiego eksportu rolno-spożywczego z Chinami

Table 2. Commodity structure of Polish agri-food exports with China

Kod HS	Nazwa	2019	2020	2021		Udział Chin w polskim eksporcie w 2021 r., w %
		tys. euro		%		
01	Zwierzęta żywe	10 349	1	-	0,0	-
02	Mięso i podroby	49 426	1 102	385	0,2	0,01
03	Ryby i owoce morza	1 084	539	548	0,3	0,03
04	Produkty mleczarskie	79 708	118 659	117 875	62,1	4,39
05	Pozostałe produkty zwierzęce	11 140	1 426	4 790	2,5	1,28
06	Żywe rośliny i kwiaty cięte	467	51	99	0,1	0,04
07	Warzywa	173	57	111	0,1	0,01
08	Owoce i orzechy	2 203	1 971	3 460	1,8	0,24
09	Kawa, herbata, przyprawy	3 058	3 150	4 620	2,4	0,73
10	Zboża	12	-	-	0,0	-
11	Produkty młynarskie, sól, skrobie	579	3 237	1 088	0,6	0,30
12	Nasiona i owoce oleiste	442	587	258	0,1	0,05
13	Ekstrakty roślinne	326	706	371	0,2	1,26
14	Pozostałe produkty roślinne	221	29	0	0,0	0,01
15	Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	252	247	652	0,3	0,08
16	Przetwory z mięsa i ryb	89	1	24	0,0	0,00
17	Cukry i wyroby cukiernicze	6 371	14 165	12 351	6,5	1,51
18	Kakao i przetwory z kakao	2 513	2 876	2 796	1,5	0,14
19	Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze	26 589	31 712	25 786	13,6	0,81
20	Przetwory z owoców i warzyw	1 381	3 561	2 937	1,5	0,18
21	Różne przetwory spożywcze	4 775	3 290	4 659	2,5	0,18
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	5 717	15 575	6 222	3,3	0,45
23	Odpady i pasze dla zwierząt	299	524	669	0,4	0,03
24	Tytoń i wyroby tytoniowe	7	29	41	0,0	0,00
Ogółem		207 178	203 496	189 742	100,0	0,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3. Struktura towarowa polskiego importu rolno-spożywczego z Chinami

Table 3. Commodity structure of Polish agri-food imports with China

Kod HS	Nazwa	2019	2020	2021		Udział Chin w polskim imporcie w 2021 r., w %
		tys. euro		%		
01	Zwierzęta żywe	0	-	38	0,0	0,01
02	Mięso i podroby	65	149	191	0,0	0,01
03	Ryby i owoce morza	121 962	115 640	96 988	23,9	4,13
04	Produkty mleczarskie i jaja	14 177	11 556	20 546	5,1	1,58
05	Pozostałe produkty zwierzęce	61 348	46 389	38 522	9,5	13,22
06	Żywe rośliny i kwiaty cięte	1 970	2 442	4 038	1,0	0,84
07	Warzywa	24 171	27 251	22 066	5,4	2,03
08	Owoce i orzechy	14 626	15 789	13 010	3,2	0,59
09	Kawa, herbata, przyprawy	24 406	32 227	27 930	6,9	3,22
10	Zboża	145	54	92	0,0	0,02
11	Produkty młynarskie, sól, skrobie	47	182	230	0,1	0,07
12	Nasiona i owoce oleiste	14 785	19 802	26 777	6,6	3,19
13	Ekstrakty roślinne	23 906	23 546	22 492	5,5	17,20
14	Pozostałe produkty roślinne	4 460	5 827	6 564	1,6	20,38
15	Tłuszcze i oleje zwierzęce lub roślinne	2 064	1 881	2 218	0,5	0,14
16	Przetwory z mięsa i ryb	1 549	1 166	1 385	0,3	0,38
17	Cukry i wyroby cukiernicze	4 822	4 435	6 361	1,6	1,38
18	Kakao i przetwory z kakao	111	87	124	0,0	0,01
19	Przetwory zbożowe i pieczywo cukiernicze	2 019	2 635	2 719	0,7	0,25
20	Przetwory z owoców i warzyw	17 280	23 820	27 025	6,7	2,75
21	Różne przetwory spożywcze	22 072	14 590	20 972	5,2	1,51
22	Napoje bezalkoholowe i alkoholowe	1 876	1 872	1 717	0,4	0,14
23	Odpady i pasze dla zwierząt	28 118	36 008	47 305	11,7	1,76
24	Tytoń i wyroby tytoniowe	28 849	33 132	16 163	4,0	1,53
Ogółem		414 829	420 479	405 472	100,0	1,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Import z Chin był nieco bardziej zróżnicowany. Najważniejszą pozycję stanowiły ryby (23,9%), a następnie pozostałości i odpady przemysłu spożywczego (11,7%), pozostałe produkty zwierzęce (8,5%), kawa, herbata, przyprawy (6,9%), a także przetwory z owoców i warzyw (6,7%) – tab. 3.

Komplementarność polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych i importu tych produktów przez Chiny

Indeksy komplementarności struktury podaży eksportowej Polski do popytu importowego Chin obliczono według następującego wzoru:

$$C_{jk} = 1 - (\sum |m_{iK} - x_{ij}|) / 2$$

gdzie:

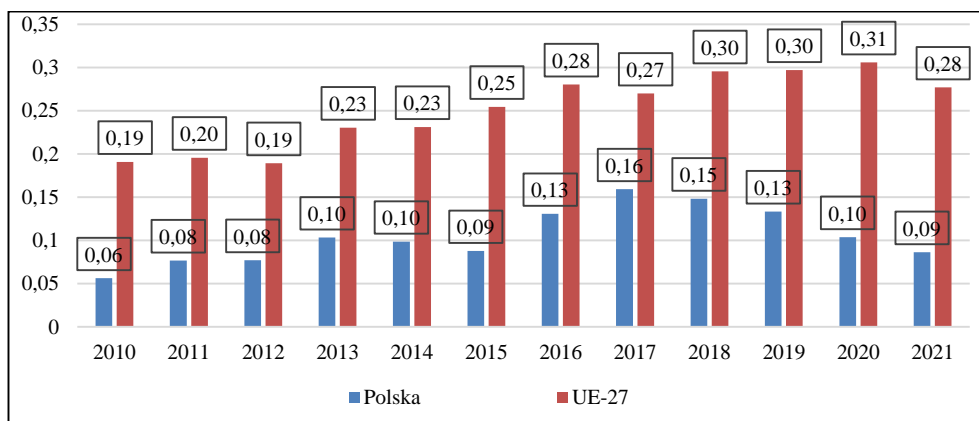
m_{iK} – udział importu produktu rolno-spożywczego i w globalnym imporcie rolno-spożywczym Chin K ,

x_{ij} – udział eksportu produktu rolno-spożywczego i w całkowitym eksporcie rolno-spożywczym Polski j do Chin K ,

i – produkt rolno-spożywczy według 6-cyfrowego poziomu agregacji danych klasyfikacji HS.

Wartość wskaźnika CiK waha się w granicach od zera do jedności. Im wartość jest wyższa tym struktura eksportu rolno-spożywczego Polski i struktura importu Chin są bardziej podobne. Innymi słowy, wartości bliskie zera oznaczają, że struktury te są komplementarne, a bliskie jedności – że są do siebie zbliżone (Misala, 2011).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że struktura podaży eksportowej polskiej żywności jest relatywnie słabo dopasowana do struktury popytu importowego Chin. W latach 2010-2021 wartość wskaźnika wahała się w granicach 0,06-0,16, najniższa była w 2010 r., natomiast najwyższa w 2017 r. (rys. 3). Wahania te mogły wynikać ze zmiennej koniunktury gospodarczej, jak również z decyzji polityczno-administracyjnych, mających wpływ na polski eksport, w tym rosyjskiego embarga, a także ograniczeń importu w związku z wykryciem ognisk chorób zwierzęcych, jak np. ASF.

Rys. 3. Wskaźniki stopnia dopasowania struktury podaży eksportowej polskiej i unijnej żywności do struktury popytu importowego Chin w latach 2010-2021

Fig. 3. Indicators of the degree of adjustment of the structure of Polish and EU food export supply to the structure of China's import demand in 2010-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WITS-Comtrade.

Warto zaznaczyć, że wartości wskaźników dla Unii Europejskiej w analizowanym okresie były znacząco wyższe. W 2021 r. wartość wskaźnika komplementarności dla UE wyniosła 0,28 i była ponad 3-krotnie wyższa niż dla Polski. Oznacza to, że eksport produktów żywnościowych z UE do Chin był bardziej zróżnicowany i lepiej dopasowany do popytu importowego tego kraju. Występują duże różnice w strukturze towarowej unijnego i polskiego eksportu do Chin. O ile w polskiej sprzedaży na rynek Chiński w 2021 r. dominowały produkty mleczarskie, w tym mleko i serwatka w proszku, a także przetwory

z mąki i kasz w rodzaju stosowanych dla niemowląt oraz cukru (laktoza i syrop laktozowy), ponad 1/3 eksportu UE stanowiło mięso i podroby, w tym przede wszystkim wieprzowina. UE eksportowała też znaczące ilości alkoholi, w tym wina i alkoholu etylowego, a także zbóż i przetworów ze zbóż (w tym pszenicę i jęczmień). Ponadto warto zaznaczyć, że UE od 2013 r. odnotowuje dodatnie saldo wymiany tą grupą produktów, Polska posiada zaś stały deficyt.

Niskie wartości wskaźników komplementarności mogą z jednej strony świadczyć o możliwościach dalszego rozwoju eksportu polskiej żywności na rynek chiński, m.in. dzięki rozszerzeniu czy też lepszemu dopasowaniu asortymentu do popytu i preferencji konsumentów. Z drugiej strony, warto podkreślić zarówno różnice klimatyczne i kulturowe partnerów, jak i dzielącą ich odległość, które to czynniki mogą stanowić znaczącą barierę w dalszym rozwoju eksportu rolno-spożywczego oraz ograniczać możliwości jego dywersyfikacji oraz budowaniu przewag komparatywnych. Póki co wartość polskiego eksportu jest zbyt niska, aby mówić o skutecznej konkurencji na tym rynku (Bajan i in., 2021).

Chiny konsekwentnie stawiają sobie za cel osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego, jest to jednak spore wyzwanie, ponieważ kraj boryka się z niedoborem gruntów ornych i wody, co stanowi poważny problem dla społeczeństwa, które nadal w dużym stopniu opiera się na sektorze rolnym. (Marinelli, 2022). Mimo podejmowanych starań Chiny nie osiągnęły jeszcze samowystarczalności w zakresie wielu produktów rolnych, w tym mleka, i nadal są zależne od importowanych podstawowych towarów i produktów spożywczych, które spełniają normy bezpieczeństwa żywności (Wang, Pawlak, 2021).

Można się spodziewać, że w najbliższych latach rosnąć będzie zapotrzebowanie społeczeństwa chińskiego na importowane produkty żywnościowe, w tym zboża i mięso. Znaczącym utrudnieniem w rozwoju eksportu produktów rolno-spożywczych do Chin są bariery pozataryfowe, a w szczególności normy sanitarne i fitosanitarne. Zdobycie licencji eksportowych jest bowiem bardzo trudne. Eksporterzy muszą przestrzegać surowych przepisów technicznych dotyczących certyfikacji jakości, określonych wymogów dotyczących pakowania i etykietowania, a także skomplikowanych formalności celnych.

Szanse i zagrożenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego do Chin

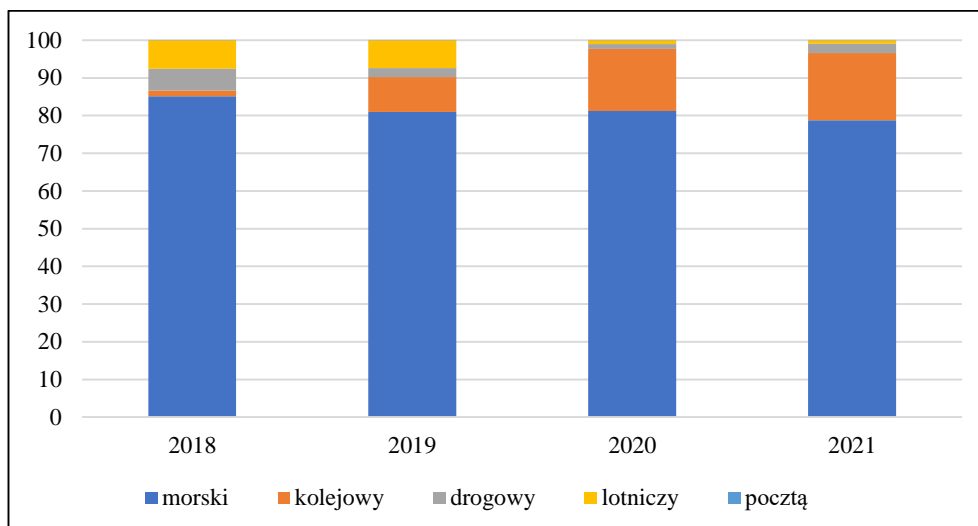
Działania mające na celu rozwój współpracy gospodarczej i politycznej między Chinami a krajami europejskimi zostały zintensyfikowane na początku drugiej dekady XXI wieku. Za szczególnie istotne uznano rozbudowywanie powiązań między dwoma najbardziej zasobnymi centrami gospodarczymi w Eurazji, a mianowicie Europą Zachodnią i Azją Wschodnią. Inicjatywa Pasa i Szlaku (ang. Belt and Road Initiative – BRI), zwana też Nowym Szlakiem Jedwabnym (NSJ) miała na celu odnowienie i wzmocnienie ekonomicznych więzów krajów leżących w okolicy dawnego starożytnego Jedwabnego Szlaku poprzez rozwój infrastruktury transportowej, obejmującej drogę lądową i morską (Bułkowska, 2021).

Główny korytarz lądowego Nowego Szlaku Jedwabnego prowadzi z Chin do Europy Zachodniej przez Kazachstan, Rosję i Białoruś do Polski, a potem docelowo do innych

państw Europy Zachodniej, w tym do Berlina czy Rotterdamu⁴. Pomimo dużego potencjału, początkowo możliwości NJS nie były w dostatecznym stopniu wykorzystywane. Wynikało to m.in. z wprowadzonego przez Rosję w 2014 r. embarga (European Commission, 2022a), które dotyczyło również tranzytu, przez co Polska nie mogła wysyłać do Chin produktów żywnościowych objętych sankcjami, takich jak nabiał, mięso, zboża czy słodycze. Jednakże na mocy Dekretu Prezydenta Federacji Rosyjskiej z 24 czerwca 2019 r. zakaz tranzytowego przewozu europejskich produktów spożywczych został zniesiony 1 lipca 2019 r. (Dekret... 2019). Od tego czasu jedynym warunkiem przewozu tranzytem przez Rosję towarów objętych sankcjami jest zabezpieczenie kontenerów elektroniczną plombą nawigacyjną, która umożliwia identyfikowalność przesyłek.

Zarówno przed 2019 r. jak i po, eksport produktów rolno-spożywczych z Polski do Chin odbywał się głównie drogą morską i obejmował około 80% asortymentu (według jego wartości). Zmiana przepisów dotyczących tranzytu spowodowała wzrost znaczenia transportu kolejowego w polskim eksporcie rolno-spożywczym do Chin. Już w 2019 r. wartość produktów rolno-spożywczych wysyłanych tą drogą do Państwa Środka zwiększyła się 6-krotnie w porównaniu z 2018 r. (z 1,5% do 9,2%). W kolejnych latach jego udział nadal się zwiększał i w 2021 r. wynosił już 17,8% (rys. 4). Wzrost znaczenia transportu kolejowego odbywał się kosztem innych środków transportu, w tym przede wszystkim lotniczego, ale także morskiego i drogowego. Na wybór środków transportu miała również wpływ pandemia COVID-19, która spowodowała problemy logistyczne związane z odbiorem towarów oraz wzrost kosztów frachtu morskiego i lotniczego (Ambroziak, 2020). Rosnące znaczenie przewozów kolejowych na Nowym Jedwabnym Szlaku stanowi szansę dla polskich producentów żywności, bowiem ten środek transportu jest znacznie tańszy niż np. lotniczy. Jednakże czas dostawy jest odpowiednio dłuższy - zajmuje około 2-2,5 tyg., co powoduje, że mogą być nim transportowane produkty z odpowiednio długim terminem przydatności do spożycia. Jest to jednak nadal znacznie krótszy okres niż w przypadku transportu morskiego (4-7 tyg.). Wzrost gospodarczy i redukcja kosztów handlu są kluczowymi czynnikami napędzającymi ekspansję handlową. Wdrożenie Inicjatywy Pasa i Szlaku ma wpływ na obniżenie wysokich kosztów handlu i pozwala na znaczne zwiększenie dwustronnego handlu produktami rolnymi między partnerami (Fang, 2018).

⁴ Obecnie główne węzły logistyczno-przeładunkowe do kolejnych krajów Europy Zachodniej znajdują się w Małaszewiczach, ale także w Gdańsku oraz Sławkowie.

Rys. 4. Eksport produktów rolno-spożywczych z Polski do Chin według rodzaju transportu (w %)

Fig. 4. Exports of agri-food products from Poland to China by type of transport (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat-Comext.

Dodatkowemu wzmocnieniu więzi gospodarczych między UE i Chinami ma służyć umowa inwestycyjna, w sprawie której negocjacje zakończyły się 30 grudnia 2020 r.⁵ (European Commission, 2020). W umowie tej Chiny zobowiązały się m.in. do zapewnienia sprawiedliwszego traktowania przedsiębiorstw z UE, co pozwoli im konkurować bardziej przejrzystych i wyrównanych warunkach na chińskim rynku.

Ponadto 14 września 2020 r. UE i Chiny podpisały porozumienie o ochronie 100 europejskich oznaczeń geograficznych w Chinach i 100 chińskich oznaczeń geograficznych w UE przed podrabianiem i przywłaszczaniem praw własności (Umowa... 2020). Przepisy o wzajemnej ochronie geograficznych oznaczeń produktów spożywczych weszły w życie 1 marca 2021 r. i powinny przynieść wzajemne korzyści handlowe, a także zagwarantować konsumentom po obu stronach produkty wysokiej jakości.

Warto jednak wspomnieć, że wśród objętych ochroną produktów znajdują się przede wszystkim europejskie alkohole, sery, wyroby wędliniarskie oraz oliwa⁶. Najwięcej objętych ochroną na rynku chińskim jest tych pochodzących z Włoch i Francji (odpowiednio 26 i 25) oraz Hiszpanii (12). Polska natomiast ma na tej liście tylko jeden produkt, tj. Polską Wódkę, spośród 33 produktów żywnościowych i 2 napojów alkoholowych chronionych oznaczeniami geograficznymi na unijnym rynku⁷.

⁵ Prace techniczne nad ostatecznym tekstem porozumienia nadal trwają (wrzesień 2022 r.).

⁶ Unijny wykaz oznaczeń geograficznych, które mają być chronione w Chinach, obejmuje takie produkty, jak np.: Cava, Champagne, Feta, Irish whisky, Münchener Bier, Ouzo, Porto, Prosciutto di Parma i Queso Manchego. Natomiast wśród chińskich produktów w wykazie znajdują się na przykład: Pixian Dou Ban (pasta fasolowa Pixian), Anji Bai Cha (biała herbata Anji), Panjin Da Mi (ryż Panjin) oraz Anqiu Da Jiang (imbir Anqiu).

⁷ Na dzień 8 czerwca 2022 r. Polska posiadała 33 produkty żywnościowe i 2 napoje alkoholowe z oznaczeniami geograficznymi chronionymi na unijnym rynku (European Commission, 2022b).

Oprócz zawirowań związanych z pandemią Covid-19 oraz inwazją Rosji na Ukrainę, poważnym zagrożeniem dla rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego mogą być działania strony unijnej związane z poprawą cyberbezpieczeństwa w UE, które grożą sankcjami odwetowymi ze strony Chin. Na chwilę obecną trudno jest jednak przewidzieć, jaki mógłby być ich zakres, niemniej jednak jako jedną z ich form wymienia się wprowadzenie zakazu przywozu do Chin wybranych produktów rolno-spożywczych z UE.

Wprowadzenie zakazu przywozu produktów rolno-spożywczych do Chin niewątpliwie postawi producentów i eksporterów przed koniecznością podjęcia działań dostosowawczych, mających zminimalizować straty związane z zamknięciem rynku chińskiego. W najtrudniejszej sytuacji znaleźliby się polscy eksporterzy produktów mleczarskich. Duże straty ponieśliby także eksporterzy przetworów zbożowych i pieczywa cukierniczego, w tym przetworów dla niemowląt, napojów oraz cukrów i wyrobów cukierniczych. Gdyby jednak strona chińska zdecydowała się wprowadzić sankcje tylko na niektóre grupy produktów, wtedy skutki takiego zakazu byłyby mniej dotkliwe dla polskich producentów i eksporterów (Ambroziak, Bułkowska, 2022).

Zakończenie

Znaczenie gospodarcze i polityczne Chin sprawia, że są one kluczowym partnerem gospodarczym całej Unii Europejskiej. Od czasu przystąpienia Chin do WTO jej dwustronny handel produktami rolnymi z UE znacząco wzrasta. W 2012 r. UE zmieniła swoją pozycję z importera netto na eksportera netto produktów rolno-spożywczych do Chin, mimo to udział UE w zaopatrzeniu rynku chińskiego w żywność jest relatywnie niewielki, a w przypadku Polski wręcz marginalny. Decyduje o tym nie tylko jego specyfika, ale także dzieląca odległość i związane z tym koszty transportu, co bezpośrednio przekłada się na opłacalność eksportu.

Szansę na wzrost unijnego, w tym polskiego eksportu rolno-spożywczego do Chin wynikają przede wszystkim z braku samowystarczalności Chin w zakresie wielu produktów rolnych, a także ze zwiększonego popytu na wysokiej jakości produkty spożywcze wśród obywateli chińskich, wynikający ze zwiększonych dochodów obywateli oraz zmieniających się gustów i preferencji chińskich konsumentów w kierunku modelu zachodniego. Zagrożenie stanowią natomiast formalne obostrzenia stosowane przez biurokrację Państwa Środka oraz różnice w standardach kulturowych w prowadzeniu biznesu, które sprawiają, że potencjalna ekspansja polskich firm na rynek chiński może okazać się mocno problematyczna.

Na handel rolno-spożywczy między UE a Chinami duży wpływ mają także ich relacje z innymi partnerami handlowymi. Deklaracja Inicjatywy Pasa i Szlaku stwarza zarówno szanse, jak i wyzwania. Z jednej strony poprawa infrastruktury transportowej, zwłaszcza kolejowej trasy wzdłuż starego Jedwabnego Szlaku i portów morskich, zmniejszą koszty handlu dwustronnego, z drugiej jednak strony, UE nie jest jedyną gospodarką, którą BRI łączy z Chinami, stąd też handel rolno-spożywczy między UE a Chinami w znacznym stopniu jest narażony na przekierowanie do innych krajów (efekt przesunięcia).

Literatura

- Ambroziak, Ł. (2020). Wpływ pandemii COVID-19 na handel rolno-spożywczy Polski: pierwsze doświadczenia. *Problemy Rolnictwa Światowego*, 20(4), DOI: 10.22630/PRS.2020.20.4.18.
- Ambroziak, Ł., Bułkowska, M. (2022). Wpływ potencjalnych sankcji odwetowych ze strony Chińskiej Republiki Ludowej na polski eksport rolno-spożywczy na rynek chiński. Opracowanie wykonane na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach planowanego do realizacji zadania pn. Monitoring i ocena wpływu wybranych umów negocjowanych przez UE oraz relacji handlowych UE, w tym Polski, z krajami trzecimi na handel rolno-spożywczy i sektor rolny Polski. Materiał niepublikowany. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Bajan, B., Łukasiewicz, J., Smutka, L. (2021). Similarity and Competition of Polish Agri-food Export with the Largest Agricultural Producers in the EU. Analysis of EU, US and China Market. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, 13(1), 29-47, DOI 10.7160/aol.2021.130103.
- Bułkowska, M. (2021). Perspektywy rozwoju handlu rolno-spożywczego Polski z Chinami. *Przemysł Spożywczy*, 1, 11-14.
- Dekret Prezydenta Federacji Rosyjskiej (2019). Указ Президента Российской Федерации от 24.06.2019 г. № 290 О внесении изменений в некоторые указы Президента Российской Федерации. Pobrano 6 czerwca 2022 r. z <http://kremlin.ru/acts/bank/44365>.
- European Commission (2020). EU-China Comprehensive Agreement on Investment. Pobrano 8 czerwca 2022 r. z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china/eu-china-agreement_en
- European Commission (2022a) Russian import ban on EU products. Pobrano 7 czerwca 2022 r. z: https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/international-affairs/eu-russia-sps-issues/russian-import-ban-eu-products_en.
- European Commission (2022b). Geographical indications register. Pobrano 8 czerwca 2022 r. z: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>.
- Fang, L. (2018). Impact of trade cost on China-EU agri-food trade. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 10.1080/14765284.2018.1482089.
- Główny Inspektorat Weterynarii (2022). Chiny. Wykazy zakładów zatwierdzonych do eksportu, prowadzone przez stronę chińską. Pobrano 2 czerwca 2022 z <https://www.wetgiw.gov.pl/handel-eksport-import/chiny>.
- Jarosz-Angowska, A. (2022). Assessment of the Importance of Agri-Food Products Trade Between the European Union and China. *Eurasian Economic Perspectives. Eurasian Studies in Business and Economics*, 11/1, s.105-123.
- Marinell, A. (2020). EU-China Relations on Food Security and Agri-Food Trade. UNU-CRIS Working Paper Series. Belgia.
- Misala, J. (2011). Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Umowa między Unią Europejską a Rządem Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie współpracy w zakresie oznaczeń geograficznych i ich ochrony (2020). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 408 I/3 z 4.12.2020.
- Wang, P., Pawlak, K. (2019). Changes in Foreign Trade in Agricultural Products between China and Poland. *Agricultural & Forestry Economics and Management*, Vol. 2, 1-10 Clausius Scientific Press, Canada, DOI: 10.23977/agrfem.2019.21001.
- World Bank (2022). World Bank databases. Pobrano 3 czerwca 2022 r. z <https://databank.worldbank.org/databases>.
- Zhou, J. (2022). Prospects for Agri-Food Trade Between Russia and China. W: S. K. Wegren and F. Nilssen (red.), *Russia's Role in the Contemporary International Agri-Food Trade System: Palgrave Advances in Bioeconomy: Economics and Policies*, 195-223, DOI: 10.1007/978-3-030-77451-6.

Do cytowania / For citation:

Bułkowska M. (2022). Polski handel produktami rolno-spożywczymi z Chinami. *Problemy Rolnictwa Światowego*, 22(3), 5-17; DOI: 10.22630/PRS.2022.22.3.9

Bułkowska M. (2022). The Importance of China in Polish Trade in Agri-food Products (in Polish). *Problems of World Agriculture*, 22(3), 5-17; DOI: 10.22630/PRS.2022.22.3.9